

détrempe - *technika détrempe*

detská križová výprava - *križová výprava detí*

Detstvo Panny Márie - *Výchova Panny Márie*

Detva - pozri *Slovensko; J. Augusta*

http://www.webumenia.sk/web/guest/detail/-/detail/id/SVK:SNG.O_732/Jaroslav%20Augusta

F. Gyurkovits: Detvanec (1920-1940)

J. Augusta: Slepá z Detvy (1903)

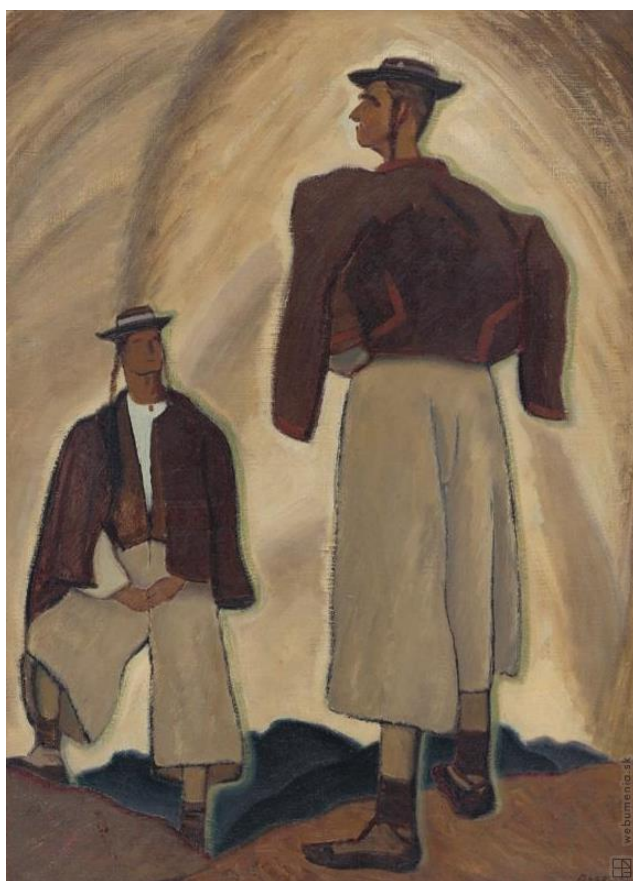
J. Augusta: Detvanka (1906-1916)

J. Augusta: Krajina z Detvy (1904)

G. Mallý: Detvianske humná (1910)

M. A. Bazovský: Detvan (1931)

M. A. Bazovský: Detvan (1954)

M. A. Bazovský: Lazník (1927)

M. A. Bazovský: V krčme (1937-1957)

M. A. Bazovský: Detviansky laz (1950)

M. A. Bazovský: Detva (1951)

M. A. Bazovský: Porada (1930)

M. A. Bazovský: Detviansky motív (1936)

Deukalion - v gréckej mytológii a Pasifaie, brat Faidry, Androgea, Ariadny

www v súvislosti s heslom *Parnassos*: v *Ovídiových* *Metamorfózach* k svahom Parnasu priniesla povodeň Deukalionovu truhlu

[http://it.wikipedia.org/wiki/Deucalion_\(Prometeo\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Deucalion_(Prometeo))

Deukalion a Pyrrha - v gréckej mytológii jediní ľudia, ktorí unikli *potope* zoslanej *Diom* na svet po zvrhnutí *Faetóna* do vôd rieky *Eridanos*; Deukalion bol synom *Prométhea* a Pyrrha dcérou *Pandory*; z kameňov hádzaných za seba na príkaz veštby vzniklo nové pokolenie; pozri *metamorfóza*

http://it.wikipedia.org/wiki/Diluvio_universale

de Urbe - lat. „z Mesta“ (starovekého Ríma)

deus - lat. – „boh“; pozri *bohovia*; *Dia*, *Dyeus*

deus ex machina - 1.v starogréckej tragédii *boh* spúšťaný zhora zvláštnym strojom na *javisko*, aby rozlúštil inak neriešiteľné zápletky; pozri *grécke antické divadlo*; *bohovia*

2.v prenesenom význame ten alebo to, čo pomôže vyriešiť spor alebo situáciu

deuteragonista - v starogréckom divadle druhý (z hľadiska významu) z troch základných hercov; na rozdiel od *protagonistu*, ktorý vytváral hlavné role, a *tritagonistu*, ktorý hral vedľajšie role, vytváral postavy, ktoré sú v užšom kontakte s hlavným hrdinom diela; pozri *grécke antické divadlo*, *deus ex machina*

deuterokanonický - druhokanonický; pozri *kánon 2* (Malý lexikón biblie), *apokryf* (Gábriš)

Deuteromomium - piata z *kníh Mojžišových/Pentateuchu* obsahujúca retrospektívny historický pohľad na udalosti, súbor napomenutí a opis *Mojžišovej smrti*; pozri *figovník*

Frontispice Knihy Deuteronomium (Biblia San Paolo fuori le Mura, 870)

Deutcher Werkbund - predstavitelia architektonickej moderny združení v nemeckom umeleckom hnutí Werkbund; cieľom hnutia Werkbund bolo zušľachtienie odbornej práce umelcov priemyslu aj remesla; hnutie malo viac ako 2 tis. členov; zámerom bola funkčnosť stavby bez *historizujúcich* reminiscencií (pozri *romantizmus*), využitie moderných materiálov (tehla, betón, sklo, oceľ); výstava Werkbundu sa konala 1914 v Kolíne nad Rýnom; hnutie nadväzovalo na dielo amerického architekta Franka Lloyd Wrighta (pozri *chicagská škola*)

Dudák: Deutcher Werkbund - nemecký zväz pre obrodu *architektúry, umeleckého priemyslu* a kultúry bývania a pracovného prostredia; združovalo architektov, návrhárov, teoretikov aj výrobcov; Werkbund bol založený v Mníchove roku 1907 architektom a teoretikom Hermanom Muthesiom, umeleckým stolárom Karlom Schmidtom a socialistickým politikom Fridrichom Neumannom; predstavitel'ov Werkbundu je možné zaradiť do prúdu *individualistickej moderny*, zreteľný bol aj vplyv *Arts and Craft*; stúpenci Werkbundu zdôrazňovali nezdobnú funkčnú architektúru, považovali priemyselný *design* za jednu z foriem *umenia*; zdôrazňovali kvalitu nielen remeselnej ale aj strojovej výroby (porovnaj *Arts and Crafts Movement* z 2.pol.19.st.); stúpenci Werkbundu považovali nedostatočnosť priemyselného designu spôsobenú nesprávnym zaobchádzaním so strojom, nie užitím stroja samého); vzhľadom na široký dosah (miesta v správe a v školstve, podpora veľkých priemyselníkov) prispeli členovia Werkbundu k opúšťaniu *secesie* a ku zrodu *funkcionalistickej* architektúry; významná bola výstava konaná roku 1914 v Kolíne nad Rýnom a najmä vzorková realizácia funkcionalistických rodinných domčekov v kolónii Weissenhof vo Stuttgarte (1927), pri ktorej boli po prvý raz predvedené projekty bielych kubistických domov s plochými strechami v štýle, pre ktorý sa zaužívalo označenie *internacionálny štýl* (porovnaj termín *internacionálny sloh* označujúci prúd v *gotike*); činnosť Werkbundu ďalej výrazne ovplyvnila *urbanizmus (záhradné mesto)* i *užité umenie* 1.tretiny 20.st.; obdobné skupiny vznikli v Rakúsku (1912), a Švajčiarsku (1913); v českých krajinách bol založený *Zväz českého diela* (1914); významnými členmi, prípadne blízkymi spolupracovníkmi Werkbundu boli Peter Behrens, Joseph Maria Olbrich, Bruno Paul, Walter Gropius, Belgičan

Henry Clemens van de Velde, Bruno Taut, Rakušan Josef Hoffmann; pozri *expresionizmus V, Werkbund*

deuxième renaissance - francúzska vrcholná *renesancia*; pozri *architektúra francúzska*

devanágari - *sanskrt*; दे वनागरी लिपि; jedno z písem *sanskrtu*; prvý raz sa objavilo v 10.st.

déva - hinduistický termín pre božstvo; avšak termín *dévata* je menší, cielenejšie ako *déva*; pozri *hromoklin*

Dévata - v jazyku devanagari: देवता; v hinduistickej mytológii nižší stupeň božstva podobného kresťanskému *strážnemu anjelovi*, ktoré je zvyčajne zobrazované v podobe ženy; existujú rôzne druhy dévatov: vanadévatoria (lesné božstvá), gramadévatoria (dedinské božstvá), kuladévatoria (rodová božstvá, často významní predkovia v úlohe ochrancu rodu) a ďalej tiež božstvá hôr, riek, jaskýň ap.; každá kasta má vlastného ochranného dévatu a existujú aj dévatoria pre každú ľudskú činnosť; pozri *hinduistická mytológia, hinduistickí bohovia*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9vata>

Božstvá Dévata (relief z Angkor Wat, Kambodža)

Mužský dévata lemovaný dvoma apsarami (chrám Višnu, Prambanan, Jáva, 9.st.)

devät' - pozri *symbolsy číselné: 9*

devät' anjelských chórov - pozri *anjelský chór*

Devät' bohov z Onu - v *egyptskej mytológii* genealogická línia deviatich bohov, uctievaných v meste Onu-Heliopolise: zakladateľ a stvoriteľ Atum, jeho priami potomkovia Šov a Tefnut/Tafnut, ktorí splodili 3.generáciu: Geb a Nut, ktorí splodili 4.generáciu: dvojicu Usíreva/Osirisa a Esetu/Isis a druhú dvojicu Sutecha a Nebthet; podľa niektorých egyptských mýtov desiatym bohom tejto genealógie bol Hór; pozri *egyptskí bohovia*

[http://sk.wikipedia.org/wiki/Re_\(bo%C5%BEstvo\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Re_(bo%C5%BEstvo))

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Dev%C3%A4toro>

devät' hrdinov/devät' ctihodných - v súvislosti s heslom *Roman de Godefroi de Bouillon*: devät' heroes je výraz, v ktorom Lorraine Longuyon Jacques, inšpirovaný *Zlatou legendou* od J. de Voragine, definoval spoločným výrazom nových hrdinských bojovníkov, z radov *pohanov*, *Židov* a *kresťanov*, ktorí stelesňovali ideály rytierstva v Európe 14.st.; medzi nich bol zaradená aj rytier Godefroi de Bouillon (†1100); ich hrdinské činy inšpirovali diela spisovateľov a umelcov do 17.st.

Pohania: Hektor (neskoršie Hanibal), Alexander Veľký, Iulius Caesar

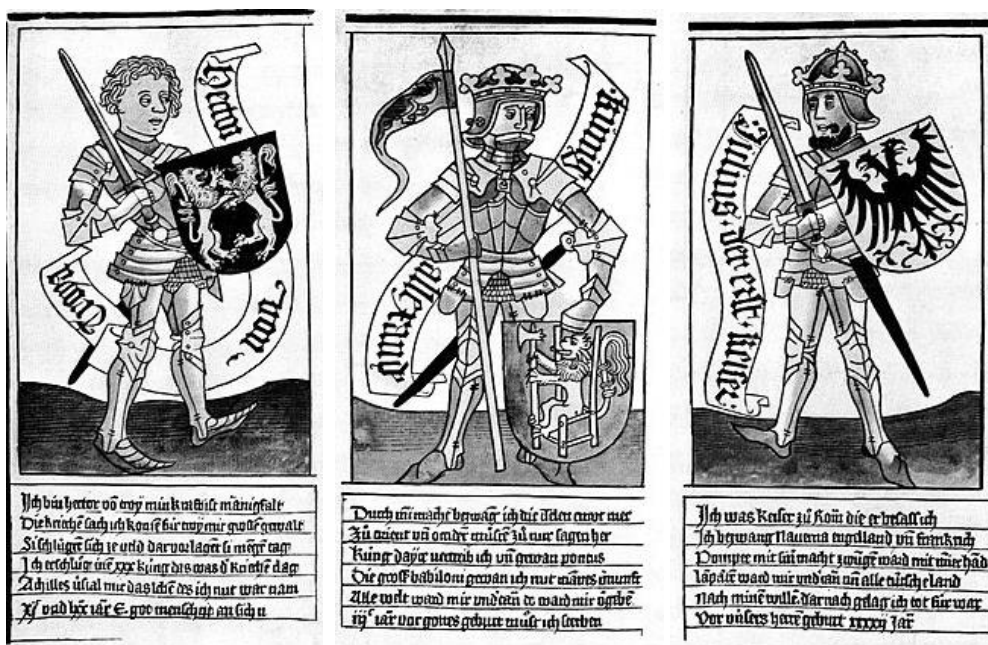
Židia: Jozue, kráľ Dávid, Juda Machabejský

Kresťania: kráľ Artuš, Karol Veľký, Godefroi de Bouillon

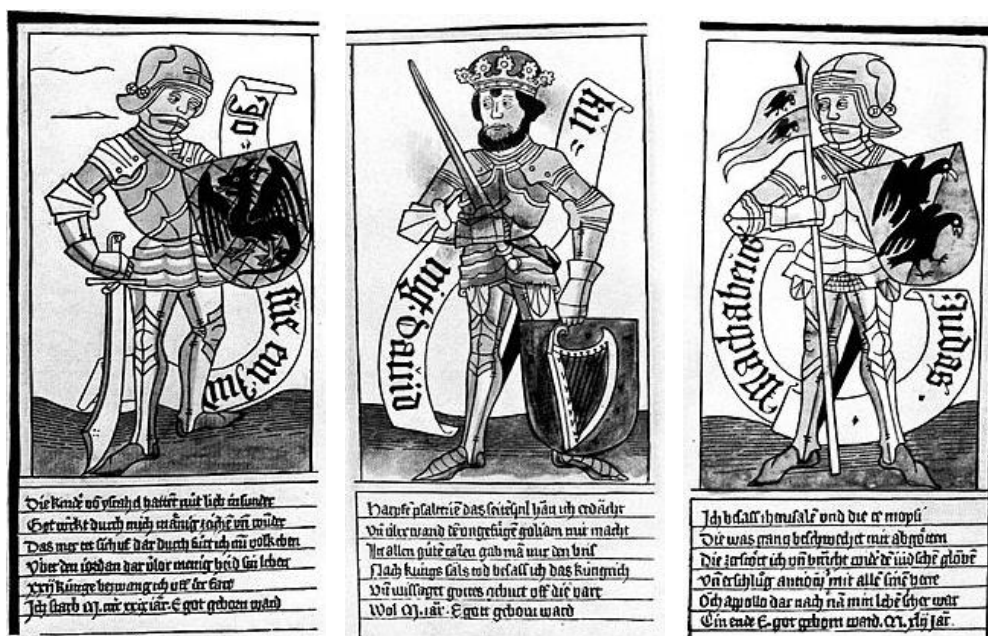
http://fr.wikipedia.org/wiki/Neuf_Preux

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B2%D1%8F%D1%82%D1%8C_%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D1%8B%D1%85

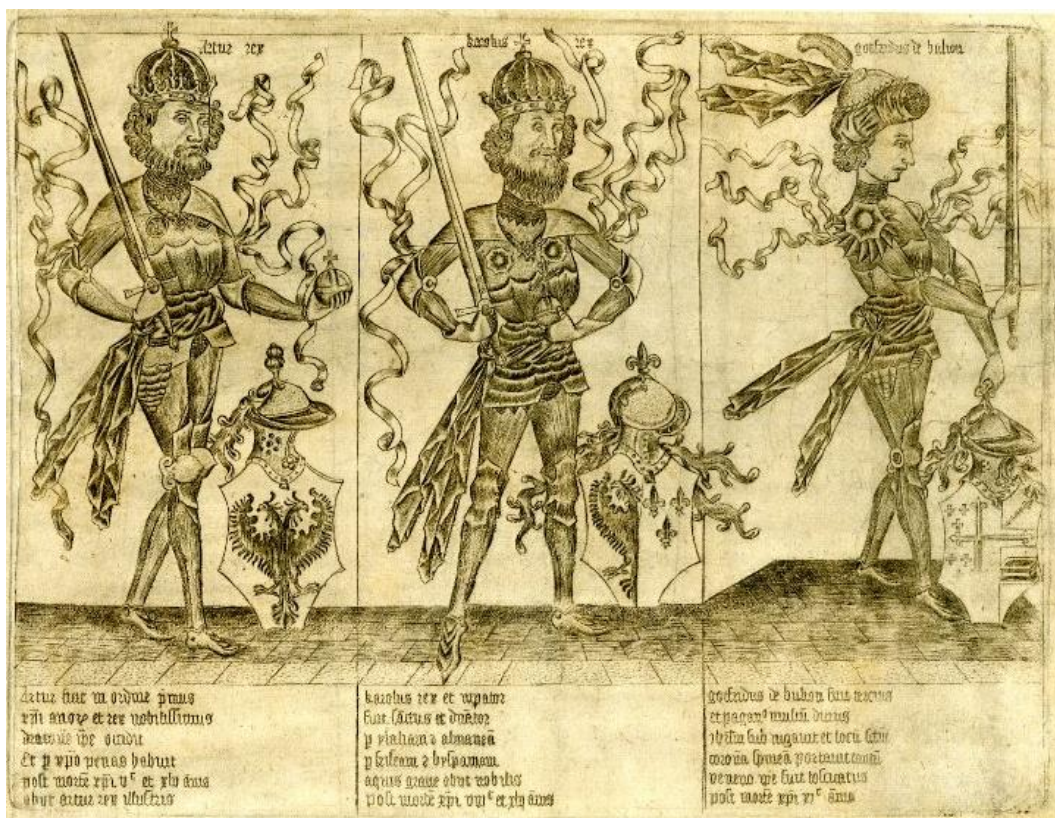
http://de.wikipedia.org/wiki/Neun_Gute_Helden

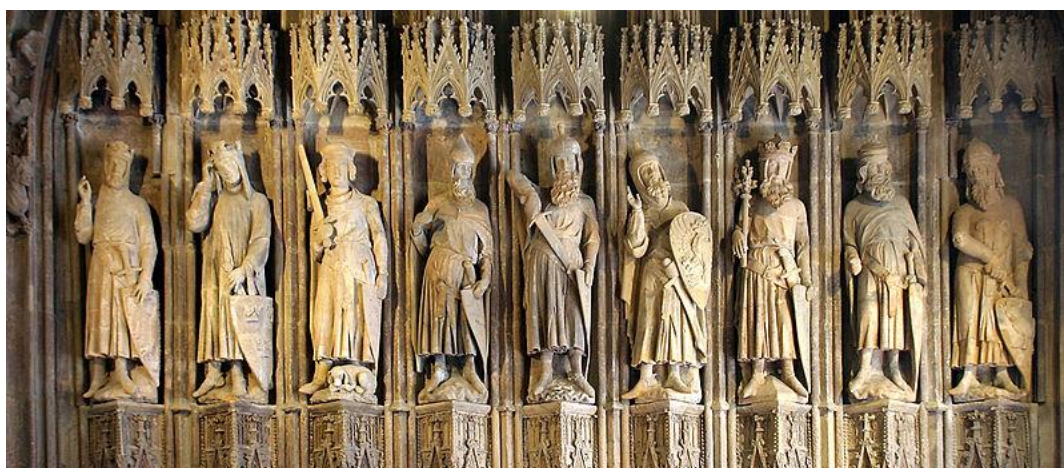
Ikonografická štúdia troch pohanských hrdinov: : Hektor, Alexander Veľký, Iulius (1460/80)

Ikonografická štúdia troch židovských hrdinov: Jozue, kráľ Dávid, Juda Machabejský (1460/80)

Majster banderol: Traja kresťanskí hrdinovia: kráľ Artuš, Karol Veľký, Godefroi de Bouillon (1450-1475)

Deväť ctihodných (radnica v Kolíne nad Rýnom, 14.st.)

Deväť ctihodných (Schöne Brunnen, Norimberg, 1385-1396)

Deväť matiek - tiež *matky Heimdallrema*; v *severskej mytológii* deväť dcér boha mora *Aegira* a bohyně búrok *Rán*; sú zaznamenané v próze Edda, písanej v 13.st. islandským básnikom Snorri Sturlusonom (1241[†]); ide o kompilát z neskoršieho tradičného materiálu; vedci diskutovali, čo predstava „narodenia z deviatich matiek“ v sebe zahŕňa a snažili sa spojiť predstavu s ostatnými európskymi motívami; mená sú Gjalp, Greip, Eistla, Angeyja, Ulfrún, Eyrgjafa, Imðr, Atla a Járnsaxa (iná Járnsaxa bola milenkou boha *Thora*); v preklade Jasná, Vysoká, Červenovlasá, Stúpajúca, Peniaca, Chladivá, Prúdiaca, Búrlivá a Tsunami; niektorí vedci spájajú Deväť matiek s dcérami Aegira (ktorého pôvod a názov znamená vlny), čo by mohlo naznačovať, že boh Heimdallrem sa zrodil z morských vln; avšak toto spojenie bolo spochybnené z toho dôvodu, že mená deviatich dcér Aegira (ktorých mená poukazujú na vlny) a deväť matiek Heimdallrema sa nezhodujú (Himinglaeva, Dufam, Blódughadda, Hefringa, Uda, Hrönn, Bylgja, Bára a Kolga); pozri *ženské bytosti severskej mytológie*

https://en.wikipedia.org/wiki/Nine_Mothers_of_Heimdallr

Gustav Thormod Legis: Bohyňa búrok Rán a jej deväť dcér (1831)

Fredrik Sander: Bohyňa búrok Rán s rodinou (1898)

William Gershom Collingwood: Heimdallrem a jeho deväť matiek (drevoryt, 1908)

deväť múz - pozri *Múzy*

deväť svetov severskej mytológie - kozmologická predstava v *severskej mytológii*: *Ljósálfheim*, *Asgard*, *Midgard*, *Vanaheim*, *Jötunheim*, *Múspellheim*, *Niflheim*, *Svartálfheim*, *Helheim*; Severská kozmológia, tak ako ju podávajú pramene severskej mytológie, rozoznáva deväť svetov; ich názvy

sú zakončené na -heimr, -heim (ríše, svet) alebo -garðr, -gard (sídlo, krajina); podľa súčasných výskumov mená všetkých svetov pôvodne končila na -heimr: Midgard bol Mannheim (svet ľudí), Ásgard bol Godheim (svet bohov); mimo Midgard (Stredozem) sa dá zvyšných osem svetov rozdeliť do protikladných dvojíc:

Múspellheim	x	Niflheim	ohň a horko × ľad a chlad
Ásgard	x	Helheim	nebo a hrdinská smrť × podsvetie a obyčajná smrť
Vanaheim	x	Jötunheim	tvorenie × ničenie
Álfheim	x	Svartálfheim	svetlo × temnota

všetky svety spája *Yggdrasil*, *strom sveta*, ale v prameňoch ohľadom ich usporiadanie panuje určitá nekonzistentnosť; na jednu stranu, tri korene Yggdrasilu vyrastajú u troch studní, ktoré sú umiestnené v troch rôznych svetoch (čo naznačuje, že tieto svety sú na rovnakej úrovni), ale na stranu druhú, v Mladší Edde (pozri *Snorriho Edda*) je Ásgard a Álfheim umiestnené do neba; príliš jasný nie je tiež vzťah medzi Helheimom a Niflheimom (Helheim, ríša mŕtvych, by mala ležať v podzemí a Niflheim na východe, niekedy sa však ako ríša mŕtvych označuje Niflheim alebo jeho časť)

Nasledujúci diagram ukazuje jednu z možných interpretácií:

nad zemou:

Álfheim (Ljósálfheim) - zem svetlých *álfov* (*elfov*)

Ásgard - sídlo Asov

stred:

Midgard – „Stredozem“, svet ľudí

Vanaheim - krajina Vánov (na západ od Midgardu)

Jötunheimr - krajina obrov (Jötunov, na východe)

Múspellheim - ohnivý svet, domov ohnivých obrov *Múspellsmegir*

Niflheim - svet ľadu a vody, domov prvých obrov (*hrimthursar* – „obri z inovatky“)

pod zemou:

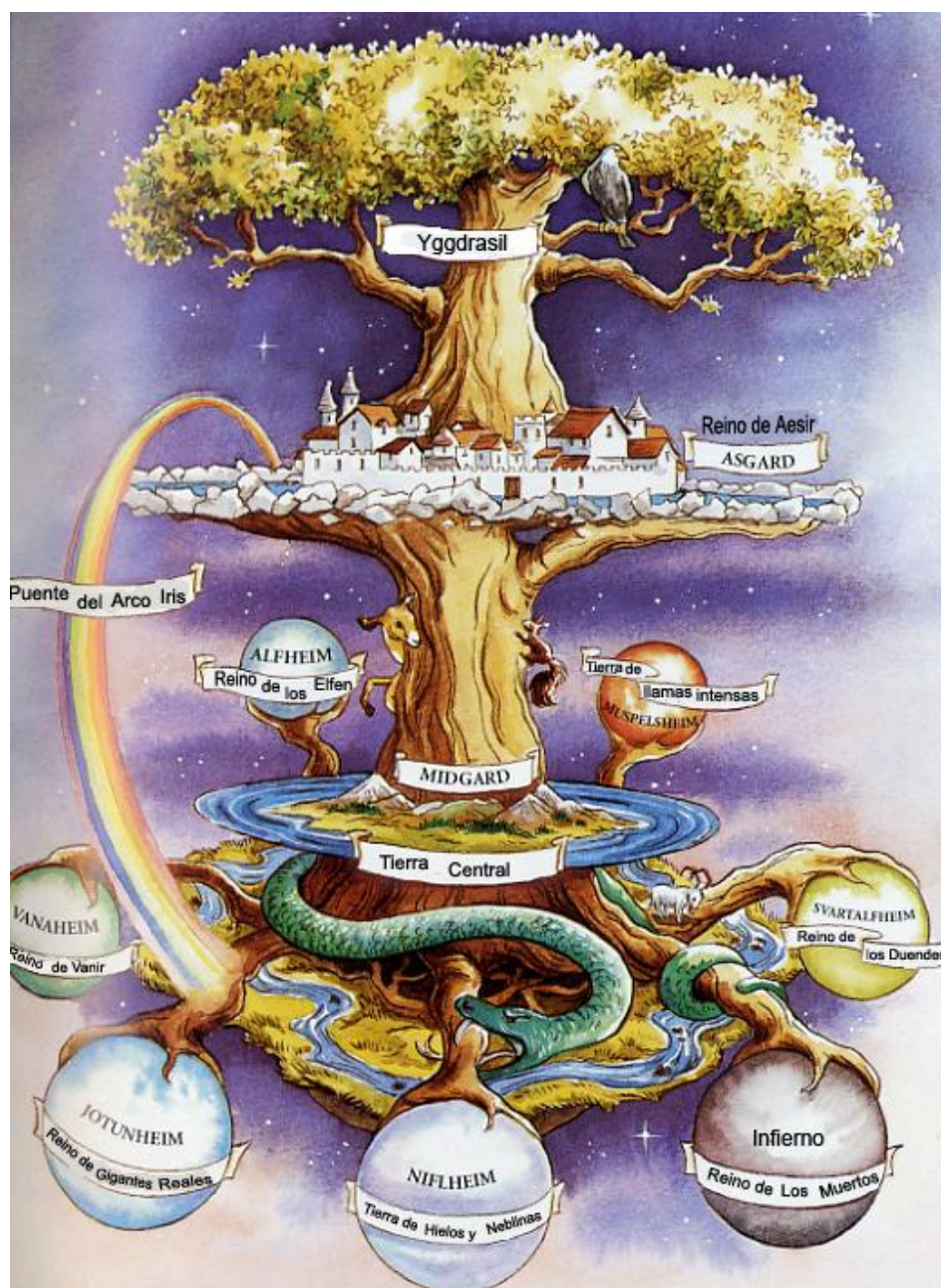
Svartálfheim (Nidavellir) - sídlo škriatkov a čiernych álfov (zrejme jedna a tá samá rasa)

Helheim - ríša mŕtvych, vládne tu bohyňa *Hel*

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seversk%C3%A1_kosmologie

https://en.wikipedia.org/wiki/Norse_cosmology

<http://aesirtales.blogspot.sk/>

Deväť svetov severskej mytológie

devätnáste storočie v umení - pozri umenie 19.st.

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:19th_century_in_art

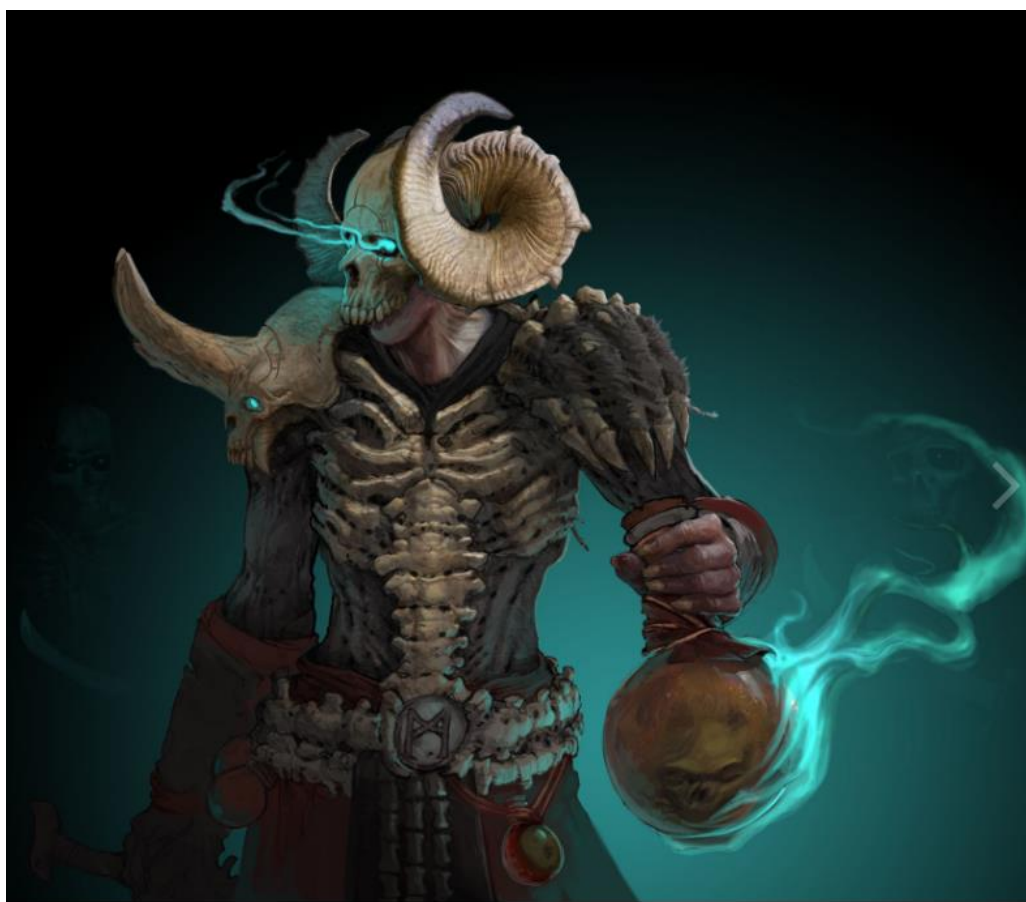
Devětsil - Svaz moderní kultury Devětsil, Umělecký svaz Devětsil bolo české umelecké združenie vo výtvarnom poňatí na pozíciách *magického realizmu*, *primitivizmu*, *neoklasicizmu*, *novej vecnosti*, *magického kubizmu*, *surrealizmu*; Devětsil založený 1920 z podnetu spisovateľa L. Vančuru (Wachsmann, Hofmeister, Teige, Süss, Šíma, Muzika, Piskač a ďal.); neskoršie premenovaný na *Svaz moderní kultury Devětsil*; pozri *imaginatívne umenie*, *skupina Spolek výtvarných umělců Mánes*, *civilizmus*; *proletárske umenie* (Baleka)

deviantart/deviantART - v skrátenej verzii DA; celosvetová internetová komunita, v ktorej jej členovia prezentujú svoje umelecké diela rozličných smerov a štýlov; portál tejto komunity prvýkrát spustili 7.8.2000 jej členovia Scott Jarkoff, Matthew Stephens, Angelo Sotira a ďal.; akciová spoločnosť DeviantArt, Inc. má v súčasnosti sídlo v hollywoodskej časti Los Angeles; oficiálnym maskotom portálu a komunity je zelenosivá robotická postavička pomenovaná ako „Fella“

<http://sk.wikipedia.org/wiki/DeviantArt>

súčasná ikona pre sociálnu sieť deviantArt
maskot Fella

S. Oakley: Nikdy sám

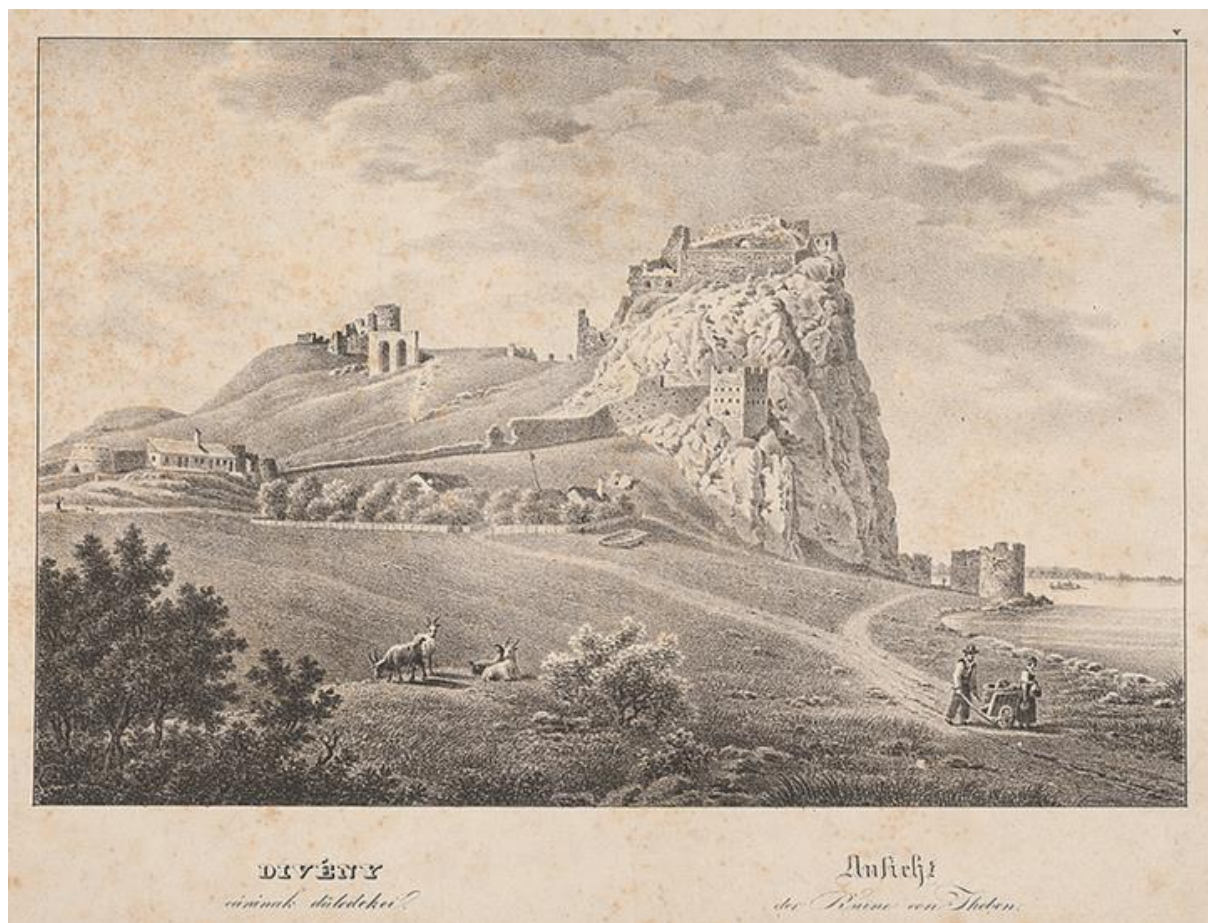
deviata múza - pozri *Sapfó*

Dévi - jedno z mien *hinduistickej* bohyně *Kálí*; pozri *indickí bohovia*

Devín (hrad) - pozri *Slovensko*

https://sk.wikipedia.org/wiki/Dev%C3%ADnsky_hrad

http://www.webumenia.sk/dielo/SVK:GMB.C_13532

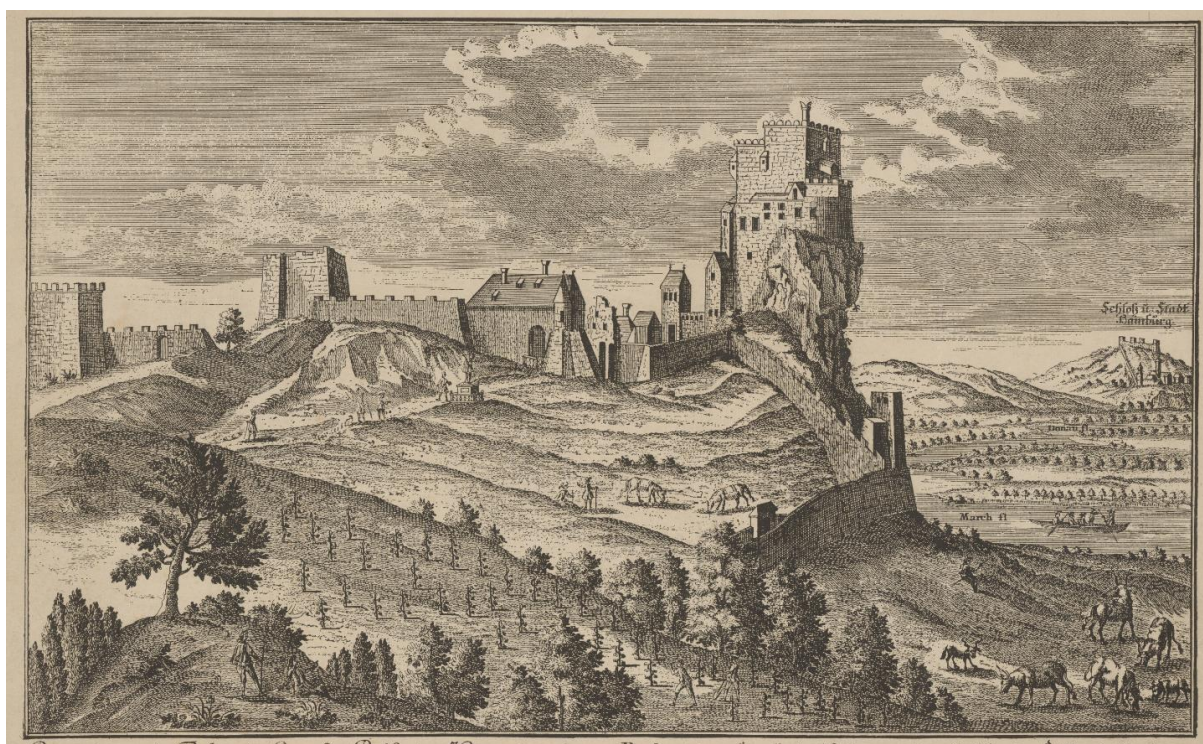
J. Trementsensky, J. A. Lántz: Devín (litografia, 1820-1830)

J. A. Lántz: Zrúcaniny Devína (litografia, 1827)

Stredoeurópsky autor z 19.storočia: Devín (heliogravúra, veduta, 1800-1900)

F. B. Werner (grafik), M. Engelbrecht (vydavateľ): Pohľad na hrad Devín (ofset, veduta, 1750)

C. Kohl, E. Meyer: Pohľad na hrad Devín (ofsetová tlač, 1800-1807)

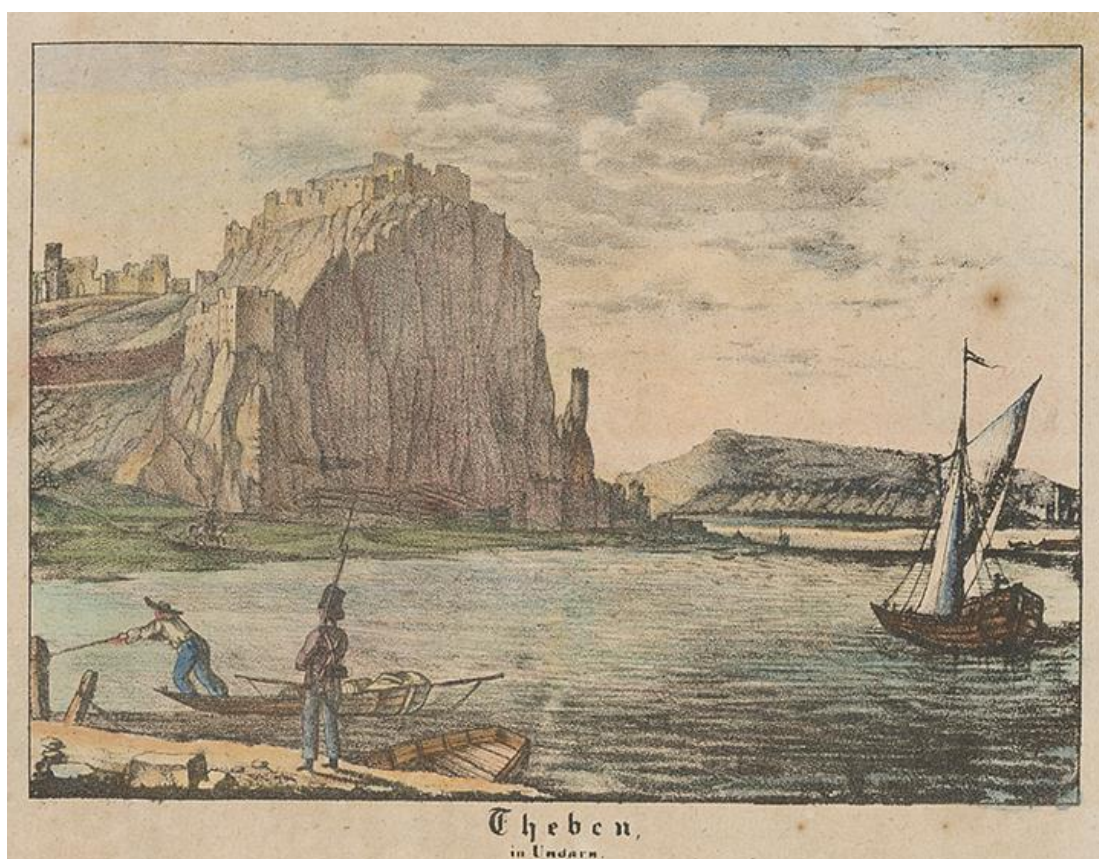
G. Zierer: Hrad Devín (okolo 1880)

G. Zierer: Devín v noci (1880-1890)

G. Zierer: Zrúcaniny hradu Devín (1880-1890)

Slovenský maliar z 1. polovice 19.storočia: Devín (kolorovaná litografia, okolo 1820)

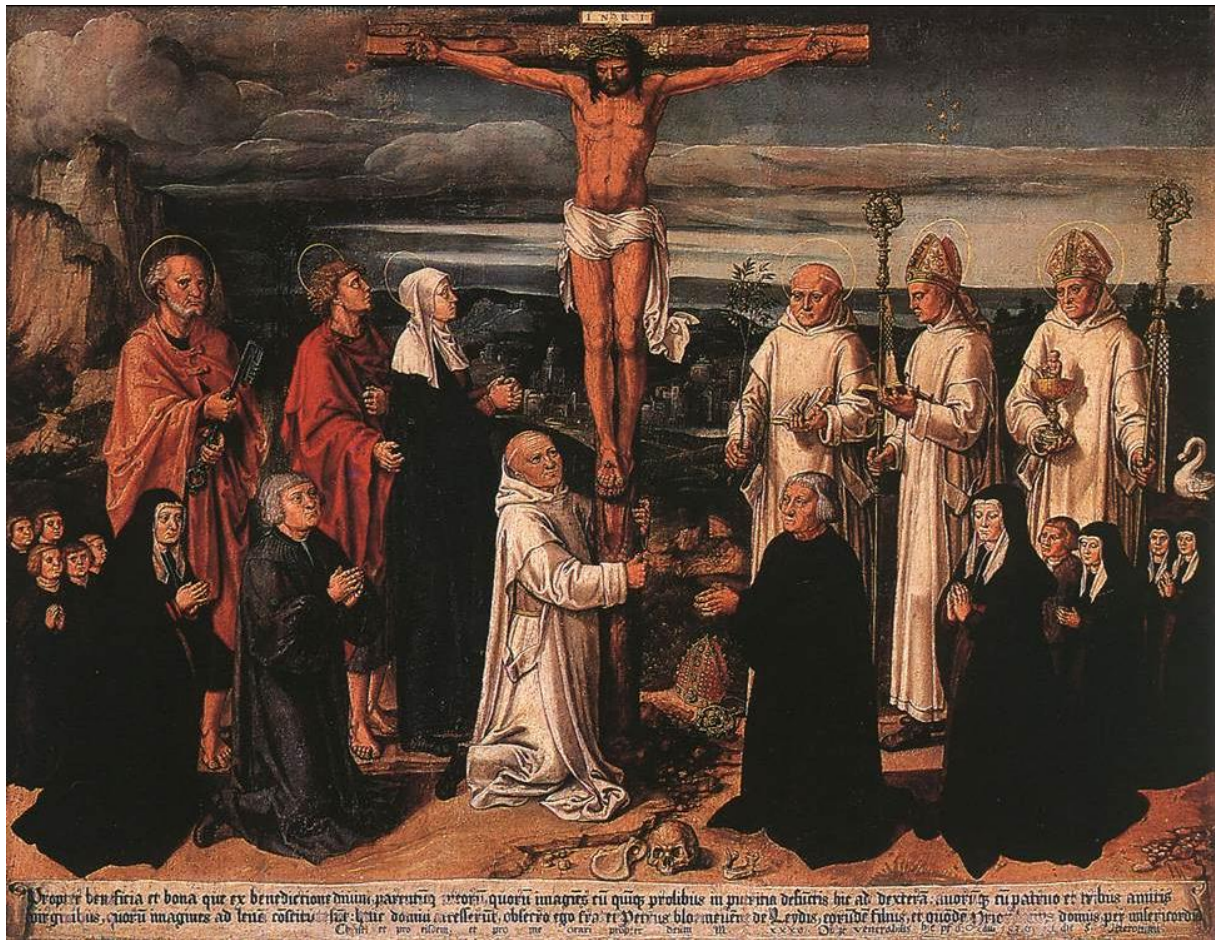

C. von Klettenhoffen Klette: Panoráma dunajskej krajiny s hradom Devín (akvarel, 1830-1840)

devíza - pôvodne obrazom vyjadrené heslo jednotlivca, dynastie, štátu, politickej strany a iného spoločenstva; neskoršie zložená z časti obrazovej *corps de devise* a textovej časti *âme de devise*; známa už v klasickom staroveku, rozšírená v neskorom stredoveku; dôležitý *ikonografický* prvok, ktorý je predmetom skúmania *heraldiky* a *emblematiky*; pozri *Salvator*

devocionálie - z lat. *devotio* – „zasľúbenie, obetovanie, zbožnosť“; predmety s magickou a mystickou funkciou, určené ako upomienka (*relikvie*, *ampule* so svätenou vodou, *kríže*, *ruženec*; obrazy s určitými výjavy, napr. *svätá rodina*, *navštívenie*, *krucifix*, *ruženec*, *biblia* - kniha, devocionálne *grafické listy* atď.); plnia obdobnú funkciu ako *amulety* a *fetišy*; porovnaj *liturgické nádoby*, *votívny*; pozri *mágia*; *gýč*; *Eligius*

devocionálny - posvätný, zbožný; devocionálny spôsob výtvarného poňatia určeného na *meditáciu*, a preto zbaveného detailov; tým s líši od *naratívneho* vyjadrenia, pridržiavajúceho sa deja biblického textu; porovnaj *votívny*

A. von Worms Woensam: Ukrižovanie so svätými (1535)

F. J. Binder: Kristus Trpiteľ (lept, 1760-1800)

G. Reni: Vzkriesený Kristus objíma kříž (1621)

De Vos - Maarten de Vos/Marten de Vos

dextra Dei - *ruka božia/pravica božia/Manus Dei*

dezén - *dessin*; vzor, vzorka, kresba materiálu, štruktúra, povrchová podoba diela (porovnaj *design*), ktorá vznikla prirodzene (*fládrovanie dreva*) alebo zámerne (textilný dezén, vzorkovanie dlažby apod.); porovnaj *dekór*

D-formát - zriedkavo užívaný *formát* papiera; vychádza z rozmeru 770x1090 mm